DOMSTOLENS DOM
AF 9. JUNI 1982 [1]

Kommissionen for De europæiske Fællesskaber mod storhertugdømmet Luxembourg

»Traktatbrud — lige løn«

Sag 58/81

Sammendrag

Medlemsstater — forpligtelser — gennemførelse af direktiver — traktatbrud — begrundelse — ulovlighed
(EØF-traktaten, art. 169)

En medlemsstat kan ikke påberåbe sig bestemmelser, praksis eller forhold i sin nationale retsorden som begrundelse for, at forpligtelser i henhold til fællesskabsdirektiver ikke overholdes.

I sag 58/81

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, ved juridisk konsulent Jean Amphoux som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg hos Oreste Montalto, den juridiske tjeneste, Jean Monnet-bygningen, Kirchberg,

sagsøger,

mod

STORHERTUGDØMMET LUXEMBOURG, ved Pierre Neyens, kabinetchef for ministeren for civiletaterne, bistået af advokat Paul Béghin, Luxembourg,

sagsøgt,

hvori der er nedlagt påstand om, at det statueres, at storhertugdømmet Luxembourg har undladt at opfylde de forpligtelser, der påhviler det i

1 — Processprog: Fransk.

henhold til EØF-traktaten, idet Storhertugdømmet ikke inden for fristen i artikel 8, stk. 1, i direktiv 75/117/EØF af 10. februar 1975 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder har afskaffet forskelsbehandling ved tildeling af forsørgertillæg til tjenestemænd,

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten J. Mertens de Wilmars, afdelingsformændene G. Bosco, A. Touffait og O. Due, dommerne P. Pescatore, Mackenzie Stuart, A. O'Keeffe, T. Koopmans, U. Everling, A. Chloros og F. Grévisse,

generaladvokat: P. VerLoren van Themaat
justitssekretær: P. Heim

afsagt følgende

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder og retsforhandlingernes forløb samt parternes anbringender og argumenter kan sammenfattes således:

I — Faktiske omstændigheder og skriftveksling

Traktatens artikel 119 bestemmer følgende: »Hver medlemsstat gennemfører i løbet af første etape og opretholder derefter princippet om lige løn til mænd og kvinder for samme arbejde«. Ved »løn« forstås ifølge artikel 119, stk. 2, den almindelige grund- eller minimumsløn og alle andre ydelser, som arbejdstageren som følge af arbejdsforholdet modtager fra arbejdsgiveren direkte eller indirekte i penge eller naturalier.

Rådet har til gennemførelse af ligelønsprincippet og under henvisning til traktatens artikel 100 udstedt direktiv 75/117/EØF af 10. februar 1975 om indbyrdes tilnærmelse af medlemssta-

ternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder (EFT L 45 af 19. 2. 1975, s. 19). Direktivet blev den 12. februar 1975 meddelt medlemsstaterne, som det er rettet til. Direktivets artikel 3 bestemmer følgende: »Medlemsstaterne afskaffer sådan forskelsbehandling mellem mænd og kvinder, som følger af en administrativt eller ved lov fastsat bestemmelse, og som er i strid med ligelønsprincippet«.

Direktivets artikel 4 bestemmer følgende: »Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til, at de bestemmelser i kollektive overenskomster, lønskalaer eller lønaftaler eller i individuelle arbejdskontrakter, der er i strid med ligelønsprincippet, anses som ugyldige, kan erklæres ugyldige eller ændres«.

Direktivets artikel 8 pålægger medlemsstaterne at sætte de nødvendige administrativt eller ved lov fastsatte bestemmelser i kraft for at efterkomme direktivet inden et år efter dets meddelelse og straks underrette Kommissionen herom.

Statstjenestemænd i storhertugdømmet Luxembourg oppebærer forsørgertillæg i medfør af lov af 22. juni 1963 om statstjenestemændenes lønordning, med senere ændringer (Mémorial A. 1963, s. 563). Lovens artikel 9 lyder således:

»1. Tjenestemænd med status af familieforsørger har krav på forsørgertillæg.

2. Som familieforsørger anses

a) gifte mandlige tjenestemænd samt gifte kvindelige tjenestemænd, hvis ægtefælle er erhvervsudygtig eller ramt af alvorlig sygdom, som forhindrer den pågældende i at sørge for familiens underhold, eller hvis indtægt er lavere end mindstelønnen;

b) tjenestemænd med status af enke eller enkemand;

c) separerede eller fraskilte tjenestemænd af begge køn;

d) enlige tjenestemænd af begge køn,

1. hvis de har forsørgerpligt over for et eller flere børn . . .

2. hvis de har forsørgerpligt over for et familiemedlem . . .

3. Forsørgertillægget udgør 6 % af tjenestemandens grundløn, dog mindst 18 og højst 22 indekspoint«.

Tilsvarende bestemmelser gælder for kommunalt ansatte i henhold til lov af 28. juli 1954, hvorefter kommunalt ansatte får udbetalt de samme husstandstillæg, børnetilskud og andre tilskud som statstjenestemænd.

Kommissionen har påvist lignende bestemmelser i kollektive overenskomster, som f.eks. overenskomsterne for ansatte i banker og forsikringsselskaber. De pågældende overenskomster godkendes ved storhertugelige anordninger.

Kommissionen var af den opfattelse, at storhertugdømmet Luxembourg havde undladt at opfylde de forpligtelser, som påhviler det i henhold til traktatens

artikel 119 og direktiv 75/117/EØF, og indledte den i traktatens artikel 169 fastsatte procedure over for storhertugdømmet Luxembourg. I overensstemmelse med denne procedure gav Kommissionen ved skrivelse af 3. april 1979 den luxembourgske regering lejlighed til at fremsætte sine bemærkninger med hensyn til den anfægtede overtrædelse inden for en frist af 60 dage fra skrivelsens modtagelse. Den luxembourgske regering meddelte Kommissionen sine bemærkninger ved skrivelse af 6. juni 1979. Regeringen underrettede herved Kommissionen om et forslag til ændring af loven af 22. juni 1963 om statstjenestemændenes lønordning. Regeringen meddelte videre arbejdsmarkedets parter, at den ikke fremover ville godkende kollektive overenskomster indeholdende diskriminerende regler for tildeling af forsørgertillæg og boligtilskud. Forhandlinger er i gang om dette spørgsmål.

Kommissionen konstaterede, at den bebudede lovændring med hensyn til reglerne for tildeling af forsørgertillæg til tjenestemænd endnu ikke var trådt i kraft, selv om der havde fundet en vis udvikling sted på området for kollektive overenskomster. Kommissionen fremsatte derfor den 8. maj 1980 en begrundet udtalelse herom i henhold til traktatens artikel 169, stk. 1. Den begrundede udtalelse blev meddelt storhertugdømmet Luxembourg i skrivelse af 19. maj 1980. Den luxembourgske regering svarede ved skrivelse af 13. september 1980 og henviste herved til udviklingen i arbejdet med lovforslaget. Regeringen meddelte videre Kommissionen, at arbejdsmarkedets parter udtrykkeligt havde forpligtet sig til at afskaffe den pågældende forskelsbehandling i de nye overenskomster med forventet ikrafttræden den 1. januar 1981.

Nærværende sag er anlagt den 12. marts 1982 og registreret på Domstolens justitskontor den 16. marts 1982.

Skriftvekslingen er forløbet normalt.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

II — Parternes påstande

Kommissionen har nedlagt følgende påstand:

— Det statueres, at storhertugdømmet Luxembourg har undladt at opfylde de forpligtelser, der påhviler det i henhold til artikel 119 i EØF-traktaten og bestemmelserne i direktiv 75/117/EØF af 10. februar 1975 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder, idet Storhertugdømmet ikke inden for den i direktivets artikel 8, stk. 1, fastsatte frist har afskaffet forskelsbehandling ved tildeling af forsørgertillæg til offentligt ansatte;

— sagsøgte tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

Storhertugdømmet Luxembourg har ikke nedlagt nogen udtrykkelig påstand.

III — Parternes anbringender og argumenter

Kommissionen har i sin stævning gjort gældende, at EØF-traktatens artikel 119

og direktiv 75/117/EØF finder anvendelse på reglerne for tildeling af det i de pågældende nationale bestemmelser fastsatte forsørgertillæg til offentligt ansatte. Det kan ikke gøres gældende, at artikel 119 og direktivet ikke finder anvendelse, fordi der er tale om ansatte i den offentlige sektor. Der er ingen tvivl om, at forsørgertillægget i artikel 9 i loven af 22. juni 1963 ud fra ethvert synspunkt må betragtes som en del af lønnen i artikel 119's forstand. Det drejer sig således om en ydelse, som arbejdstageren som følge af arbejdsforholdet modtager fra arbejdsgiveren direkte i penge.

Reglerne for tildeling af forsørgertillæg indebærer en kønsbestemt forskelsbehandling til skade for gifte kvinder.

Den luxembourgske regering har over for Domstolen oplyst, at den vil bringe sine regler i nøje overensstemmelse med EØF-traktatens artikel 119 og direktiv 75/117/EØF.

Regeringen anfører, at de fornylig indgåede kollektive overenskomster på det private arbejdsmarked er i overensstemmelse med direktivets bestemmelser. Overenskomsterne for funktionærer i banker og forsikringsselskaber, som trådte i kraft den 1. januar 1981, bestemmer således, at det omhandlede tillæg tildeles de ansatte efter samme regler uden hensyn til køn.

Den luxembourgske regering ønsker ligeledes at sikre gennemførelsen af princippet om lige løn til mænd og kvinder inden for det offentlige. Statstjenestemændenes løn fastsættes ved lov. Den luxembourgske regering har detaljeret redegjort for arbejdet med det lovforslag, som blev taget af dagsordenen i parlamentet den 4. juli 1980, som følge af, at der opstod lovtekniske problemer ved fastsættelsen af forsørgertillæget til deltidsansatte. Forskellige muligheder til endelig løsning af dette problem er under overvejelse. Videre undersøger regeringen for tiden mulighederne for at nedsætte omkostningerne i forbindelse med den forventede ændring, som finansforvaltningen har opgjort til en merudgift på 64 millioner luxembourgske francs, hvilket repræsenterer et betydeligt beløb under hensyn til den nuværende budgetmæssige situation. Regeringen besluttede den 29. maj 1981 at nedsætte en arbejdsgruppe med henblik på problemets løsning.

Kommissionen har heroverfor gjort gældende, at denne begrundelse ikke berettiger til at opretholde bestemmelser, som er i strid med ligelønsprincippet. Det fremgår således af Domstolens faste praksis, at medlemsstaterne ikke kan påberåbe sig interne vanskeligheder eller bestemmelser i deres nationale retsorden, herunder forfatningen, som begrundelse for at tilsidesætte forpligtelser og frister i EF-retten.

Den luxembourgske regering har som svar herpå anført, at det lovforslag, som er under udarbejdelse, allerede er blevet godkendt af de offentligt ansattes faglige organisationer, og at det må forventes, at lovforslaget vil blive drøftet på et af regeringens møder i september, og at lovgivningsproceduren følgelig under alle omstændigheder kan indledes i løbet af 1981.

IV — Mundtlig forhandling

Kommissionen, ved Jean Amphoux, og den luxembourgske regering, ved P. Béghin, har afgivet indlæg i retsmødet den 23. marts 1982.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 18. maj 1982.

Præmisser

1 Ved stævning indgivet til Domstolens justitskontor den 16. marts 1981 har Kommissionen for De europæiske Fællesskaber i medfør af EØF-traktatens artikel 169 anlagt sag med påstand om, at det statueres, at storhertugdømmet Luxembourg har undladt at opfylde de forpligtelser, der påhviler det i medfør af EØF-traktaten, idet det ikke inden for den fastsatte frist i artikel 8, stk. 1, i direktiv 75/117 af 10. februar 1975 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder har afskaffet forskelsbehandling ved tildeling af forsørgertillæg til offentligt ansatte.

2 Medlemsstaterne skal i henhold til direktivets artikel 8 sætte de nødvendige bestemmelser i kraft for at efterkomme direktivet inden et år efter dets meddelelse; fristen udløb den 12. februar 1976.

3 Storhertugdømmet Luxembourg bestrider ikke den anfægtede overtrædelse, men anfører blot, at den forsinkede gennemførelse af direktivet skyldes, dels at det er nødvendigt først at udstede en lov, dels at gennemførelsen kræver en gennemgang af de budgetmæssige følger heraf. Ifølge regeringen er det yderligere nødvendigt at ændre reglerne for deltidsansættelse, hvilket først kan ske efter forhandlinger med repræsentanter for de offentligt ansatte.

4 Ifølge Domstolens faste praksis kan en medlemsstat hverken påberåbe sig bestemmelser, praksis eller øvrige forhold i sin interne retsorden som begrundelse for, at forpligtelser i henhold til fællesskabsdirektiver ikke overholdes.

5 Det må således konstateres, at storhertugdømmet Luxembourg har undladt at opfylde de forpligtelser, som påhviler det i henhold til EØF-traktaten, ved ikke inden for fristen i artikel 8, stk. 1, i direktiv 75/117 af 10. februar 1975 at have truffet de nødvendige foranstaltninger til at afskaffe forskelsbehandling ved tildeling af forsørgertillæg til offentligt ansatte.

Sagens omkostninger

6 Ifølge procesreglementets artikel 69, stk. 2, dømmes den part, der taber sagen, til at afholde sagens omkostninger.

7 Storhertugdømmet Luxembourg har tabt sagen og må derfor tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN

1. Storhertugdømmet Luxembourg har undladt at opfylde de forpligtelser, som påhviler det i henhold til EØF-traktaten, ved ikke inden for fristen i artikel 8, stk. 1, i direktiv 75/117 af 10. februar 1975 at have truffet de nødvendige foranstaltninger til at afskaffe forskelsbehandling ved tildeling af forsørgertillæg til offentligt ansatte.

2. Storhertugdømmet Luxembourg tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

Mertens de Wilmars Bosco Touffait

Pescatore Mackenzie Stuart O'Keeffe

Koopmans Everling Chloros Grévisse

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 9. juni 1982.

For justitssekretæren

J. A. Pompe
Assisterende justitssekretær

J. Mertens de Wilmars
Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT P. VERLOREN VAN THEMAAT FREMSAT DEN 18. MAJ 1982 [1]

Høje Domstol.

1. Stævningens genstand

Kommissionen har nedlagt påstand om, at det statueres, at storhertugdømmet Luxembourg har undladt at opfylde de forpligtelser, der påhviler det i henhold til artikel 119 i EØF-traktaten og direktiv 75/117/EØF af 10. februar om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder, idet storhertugdømmet Luxembourg ikke inden for den i artikel 8, stk. 1, i direktivet fastsatte frist har truffet de nødvendige foranstaltninger til at afskaffe forskelsbehandling ved tildeling af forsørgertillæg til offentligt ansatte.

2. Forbindelse til andre sager

Nærværende sag er den første sag om ligelønsprincippet, som Kommissionen i medfør af artikel 169 i EØF-traktaten har anlagt ved Domstolen. Kommissi-

1 — Oversat fra nederlandsk.